

Profesorka MUDr. Dagmar Benešová zakladatelka české dětské patologické anatomie

Zakladatelka české dětské patologické anatomie profesorka MUDr. Dagmar Benešová se narodila 17. 10. 1906 v Semilech v podhůří Jizerských hor. Již v posledních dvou letech studia na pražské lékařské fakultě ji přitahovala jednak gynekologie, jednak patologická anatomie. Na gynekologii a porodnictví byla v té době velká konkurence, a tak ji tehdejší šéf gynekologicko-porodnické kliniky profesor MUDr. Josef Jerie doporučil tu patologii. Po promoci v roce 1932 nastoupila v Hlavově ústavu u profesora MUDr. Heřmana Šikla a hned jako asistentka. Její učitel profesor Šikl byl pro ni velkým vzorem a ona byla jeho věrnou žákyň. Jejím hlavním studijním zájmem byla patologie novorozence. Té se věnovala i během okupace, kdy byl ústav částečně zabrán pro německou armádu. Poté co byla za války otevřena nemocnice v Motole, jezdila pítvat i tam.

Po skončení války, to už byla Šiklovou první asistentkou, se plně věnovala obnově patologicko-anatomického ústavu, a dokonce po dobu Šiklovy půlroční studijní cesty do USA vedla ústav sama. Vše se změnilo po převzetí moci komunisty v roce 1948. Energická a nebojácná doktorka Benešová byla nepohodlná akčnímu výboru fakulty, zvláště jeho předsedovi Ladislavu Haškovi, který prosadil její přeložení na vedlejší kolej do Plzně. I zde se vrhla energicky do práce, zlepšila výuku i provoz podle vzoru pražského ústavu a získala obrovskou autoritu mezi studenty. V Plzni jí nabízeli habilitaci a rozšíření ústavu,

ale ona se chtěla vrátit do Prahy. To se jí podařilo v roce 1951, kdy se naskytlo místo na nově otevřeném oddělení patologické anatomie v Thomayerově nemocnici v Krči, kde vznikal Institut klinické a experimentální medicíny, který potřeboval zkušeného patologa. Zde se pustila Benešová do nesmírného úkolu. Přibrala si ke své práci v nemocnici i zajištění všech pitev novorozenců a kojenců v tehdejší pražském kraji, šlo asi o 600 až 800 pitev ročně.

V roce 1954 se stala přednostkou Ústavu patologické anatomie a mikrobiologie fakulty dětského lékařství, byla jmenována docentkou a v roce 1965 mimořádnou a v roce 1968 řádnou profesorkou. Zprvu laskavostí profesora Šikla měla své pracoviště v Hlavově ústavu, později se s pokračující výstavbou motolské nemocnice přesunula i do Motola. V roce 1969, po odchodu primáře Rauchenberga do emigrace, se současně stala primářkou na patologickeo-anatomickeo oddělení nemocnice v Motole. Do důchodu odešla v roce 1973, ale ještě 14 let pracovala v Motole jako ordinářka pro dětskou patologii.

Profesorka Benešová byla nesmírně pilná a energická. Dokázala si práci skvěle zorganizovat, takže na vše stačila. Ale dokázala organizovat i práci pro jiné. Kam přišla, tam vybuodovala či vylepšila stávající pracoviště či ústav a nevyhýbala se ani různým aktivitám v odborných společnostech, byla například několik let předsedkyní pražského Spolku českých lékařů, zakládající členkou Společnosti patologů, dvě období byla proděkankou pro pedagogickou činnost dětské lékařské fakulty. Toto vše ji odlišovalo od jejího velkého vzoru profesora Šikla, který jakékoli schůzování, jež tyto funkce přinášely, považoval za nepřijemné vyrušení ze své vědecké práce.

Jako profesor Šikl měla smysl pro humor a britký jazyk, i když nikoli v té míře jako Šikl. Pověstné byly i její lístečky, o nichž se zmíním později.

Jejími koníčky mimo dětskou patologii byla láska k přírodě, divadlo a hudba, zvláště opera, pouze z neznámých důvodů nesnášela Carmen. Říkala, že když slyší tyto melodie, musí vstát třeba v noční košili a jít rádio vypnout.

*

O paní profesorce se vyprávěly na fakultě, a to jak na Hlavově ústavu, tak i v Motole, celé ságy. Nejprve několik historek dokumentujících poměry na jejím ústavu.

Jednou přišla paní docentka Benešová – v tu dobu byla proděkanou dětské lékařské fakulty – na své oddělení značně znechucená po nějaké schůzi na děkanátu. Mnoho nemluvila, jen vydala striktní pokyn: „Nikoho ke mně dnes nepouštějte, pro nikoho tu nejsem!“ A zavřela se ve své pracovně. Svědomitý asistent MUDr. Alexander Karpenko, pozdější primář patologické anatomie v Benešově, se podle toho zařídil. Přišla jakási paní Nováčková a důrazně se sháněla po paní docentce.

„Lituji, paní Nováčková, ale není tady. Kdy přijde, nevím, ale dnes asi sotva.“

„Ale já s ní mám smlouvenou schůzku, ona na mě jistě čeká.“

„Bohužel nedá se nic dělat, přijďte zítra, zítra by tu měla být.“ A zdvořile ji vypoklonkoval.

Asi po dvou hodinách se paní docentka vynořila ze své pracovny. A asistent Karpenko jí bezelstně, ale trochu hrdě referoval o návštěvě paní Nováčkové a že se mu podařilo poslat ji pryč.

„Ježíšmarjá, Karpenko, co jste mi to provedl. Vy se ale nikdy ničemu nenaučíte. Vždyť to byla moje švadlena!“

A ještě jedna o profesorce Benešové a asistentu Karpenkovi. Karpenko, který již jako student fiškusoval

u motolského primáře patologie MUDr. Rauchenberga, vypitval nyní u jednoho případu malý karcinom štítné žlázy. V Motole, kde bylo izotopové endokrinologické oddělení, měl primář Rauchenberg obrovskou, snad největší evidenci těchto případů u nás.

Mladý Karpenko předložil svůj pitevvní nález paní docentce Benešové. Byla u toho i provizorní latinská diagnóza, kde bylo několik chyb v latinské gramatice.

Paní docentka připsala na okraj nálezu: „Učte se latinu. Oznamte to Rauchenbergovi, bude ho to zajímat.“

Po týdnu, kdy se prováděla revize případů, se paní docentka zeptala Karpenka: „Co tomu říkal Rauchenberg?“

Mladý patolog se zatvářil rozpačitě.

Benešová naléhala: „Tak co, řekl jste mu o tom případu?“

„No, řekl jsem mu, že se mám učit latinsky.“

Na pražské patologické anatomii docentky Benešové kdysi malovali svépomocí. Peněz bylo málo. Malovali amatérští malíři, takto zřízenec Kazbunda a fotograf Šmejkal, osobně dohlížel asistent MUDr. Tomáš Klíma, který se po roce 1968 skvěle uplatnil v Americe. Jedna menší laboratoř měla být podle přání paní docentky Benešové světle terakotová.

Malíři tedy namíchali barvu a vymalovali. Paní docentku však výsledek neuspokojil. Barva se zdála moc červená a ocenila ji: „Je to tu jak v bordelu.“

Pan Kazbunda byl dotčen nedoceněním své práce, ale nedal se: „Já nevím, paní docentko, já tam nechodím.“

Docentka Benešová sjela pana Kazbundu ledovým pohledem a pak rozhodla, že se to musí předělat. Malíři tedy namíchali novou barvu, vyzkoušeli ji, znovu ji trochu upravili, až vznikla barva, o které předpokládali, že by mohla odpovídat vkusu šéfký oddělení. Naplnili stříkačku a chystali se začít stříkat, ale nešlo to, tryska byla zřej-

mě ucpaná. Zapumpovali, zvýšili tlak, ale znovu marně. Tak vzal pan Kazbunda hřebík a začal trysku prošťourávat.

V tu chvíli se přišla paní docentka podívat, jak malířské práce pokračují. Byla přichystána na návštěvu koncertu, načesaná, v novém plášti. Pan Kazbunda znovu zapumpoval, zvýšil ještě tlak, ale tryska stále odmítala cokoli propustit. Paní docentka se se zájmem přiblížila ke svým amatérským kutilům. Pan Kazbunda vzal ještě silnější hřebík a před očima paní docentky se usilovně v trysce stříkačky vrtal.

Vtom se to stalo. Tryska se najednou uvolnila a tlak ve stříkačce udělal své. Barva vytryskla jako gejzír a ohodila nejen malíře, ale i paní docentku krásnou terakotovou barvou od hlavy až k patě.

Namíchaná barva ani teď nebyla přijata s nadšením.

Jedna lékařka na oddělení profesorky Benešové nevynikala právě velkým pracovním elánem, taky postavu měla takovou, že by jí rozhodně slušelo více pohybu.

Jednou jí asistent MUDr. Tomáš Klíma vyřídil fiktivní vzkaz od paní profesorky, že má vyčíslit u všech pacientů s Fallotovou tetralogií, vrozenou srdeční vadou charakterizovanou čtyřmi anomáliemi, nějaké statistické údaje a že to má paní šéfové do konce pracovní doby odevzdat.

Sestavit tyto údaje a spočítat to všechno nebylo jen tak, nakonec to s vypětím všech sil v požadovaném čase stihla. Když svůj elaborát získaný s takovou námahou odevdávala paní profesorce, ta se moc divila: „Kdo vám řekl, že to máte takhle zpracovat?“

„Pan asistent Klíma, prý jste si to tak přála.“

Tak si nechala paní profesorka zavolat kolegu Klímu: „Vysvětlete mi to, prosím vás, takovou blbost bych si přece nikdy nevymyslela.“

A doktor Klíma ukázal mlčky na kalendář, kde se skvělo datum 1. dubna, tedy Apríl.

Paní profesorce zacukalo kolem úst a poznamenala: „No trochu pohybu jí neuškodí.“ A Klímu milostivě propustila.

Jak jsem uvedl výše, paní docentka a později profesorka užívala velmi ráda ve vnitřním styku malé lístečky, které satirickou formou upozorňovaly její spolupracovníky na různá opomenutí a nešvary. Říkalo se jim Lístečky paní profesorky Benešové. Několik ukázek.

V patologicko-anatomickém ústavu Karlovy univerzity stála rozložitá palma. Někteří nezodpovědní jedinci však její květináč používali jako popelník. Nález nedopalků cigaret v kořenáči nesmírně pobuřoval pořádkumilovnou paní docentku. A tak se zde objevil i lístek s nápisem: „Jsem palma, a nikoli popelník.“

Když zjistila, že z kohoutku v jedné laboratoři kape voda, objevil se na umyvadle lístek: „Z vodovodu teče voda. Proč?“

Podobný lístek byl objeven i u rádia: „Hrálo jsem si tu vesele v 7 hodin večer.“

A u zapomenutého kousku housky na laboratorním stole se skvěl výrazný nápis: „Proč jste mě nenechali ptáčkům?“

Na stole doktorky Rychterové se jednou objevila naléhavá urgence: „Dr. Rychterová opatří nádobky na konkrementy podle tohoto vzoru, případně i jiné, ale stejné.“

Dagmar Benešová vyřizovala velmi osobitě i svou korespondenci s děkanátem. Tak jednou přišel na děkanát dětské lékařské fakulty přípis z patologické anatomie.

Věc: Ztráta záchodového prkénka

Dnešního rána jsem v 9.30 zjistila, že na prostředním záchodě ve III. patře Hlavova ústavu bylo odcizeno záchodové prkénko

z umělé hmoty v ceně 22 korun včetně obou dvou upevňovacích šroubů. Upozorňuji na tuto skutečnost nejen proto, že běží o majetek FDL, ale hlavně z toho důvodu, že v poslední době, kdy v budově probíhá generální oprava a pohybuje se zde mnoho cizích lidí, je to již opakovaný případ – viz leštič parket z našeho pracoviště. Proto velmi důrazně žádám, aby byla okamžitě učiněna příslušná opatření. Orgánům VB jsme zatím ztrátu záchodového prkénka nehlásili.

Prof. MUDr. Dagmar Benešová,
katedra patologické anatomie a mikrobiologie.

Profesorka Benešová dostala od kolegů Houdka a Pe-táka z II. porodnicko-gynekologické kliniky jejich monografii o antikoncepci s hezkým věnováním.

Sedla a napsala poděkování:

Vážení kolegové, opožděně vám děkuji za zasloupanou monografii o antikoncepci, kterou jsem se zájmem prolistovala a v mnohém se poučila. Avšak pro mé vlastní použití je to již bezpředmětné.

Dr. Benešová.

Více či méně humorné situace se občas vyskytly i při zkouškách u paní profesorky. Zde několik ukázek:

Při rigorózní zkoušce z patologické anatomie rozdala obvykle asistentka studentům histologické preparáty, aby si je mohli prohlédnout. Pak vstoupila do zkušební místnosti paní profesorka Benešová. Ta se také jednou ihned po vstupu rozhlédla po místnosti a viděla pouze samé dívky, žádného muže. Přistoupila k první studentce a zeptala se jí: „Tak co máte?“

Medička se podívala na zkoušející a začala: „Mám vaginu...“ A chvíli mlčela.

Paní profesorka se ještě jednou podívala po celé zkušební místnosti a prohodila: „No tu snad tady máme všechny... Tak dál.“

Při jiné zkoušce dostal medik, který z preparátů plaval velkolepě, od paní docentky otázku: srdeční vady. Muž byl v té době mezi posluchači dětského lékařství bílá vrána, a tak mu chtěla ulehčit úlohu a schválně mu dala otázku lehkou.

Brzy bylo vidět že mu není jasné, jaké jsou srdeční vady, že mu není jasný ani ten termín, a tak mu chtěla napovědět: „No jak se to řekne latinsky?!“ Chtěla od něj slyšet vitium cordis.

Opět nechápavý pohled medika.

„No tak, no, vi... vi...“

Tu se student rozzářil a vyhrkl: „In vino veritas.“

Své povídání zakončím jednou klasickou radou od patologa.

Fyziolog MUDr. Jan Mareš, z rodiny slavného fyziologa profesora MUDr. Františka Mareše, nastoupil ihned po promoci do fyziologického ústavu profesora Jílka v Praze.

Krátce poté šel navštívit svou kolegyni do patologicko-anatomického ústavu dětské lékařské fakulty. Zde ho zahlédla paní docentka Dagmar Benešová, která jej znala z dřívějšíka jako velmi šikovného medika. Hned se ho začala vyptávat, co dělá, kde pracuje a tak podobně.

„Jsem na fyziologii u profesora Jílka, paní docentko.“

„To je ale škoda, pane kolego. Na fyziologii! Takový šikovný student! Měl byste se raději zabývat živými pacienty.“

*

Paní profesorka MUDr. Dagmar Benešová zemřela v roce 1999 ve věku 93 let.